

De laatste zomer

JOKE NOORDSTRAND

David Fromkin kwam vorig jaar met een nieuw en goed leesbaar boek over het voorspel dat uiteindelijk tot de Eerste Wereldoorlog leidde. In *De laatste zomer* komt hij niet met nieuwe gegevens, maar ordende hij ze vanuit een ander perspectief.

In Fromkins visie is de Eerste Wereldoorlog niet voortgekomen uit de oorlog tegen Servië, maar uit de wens van Duitse generaals om Frankrijk en Rusland te verslaan. Ze waren voorstander van het voeren van een preventieve oorlog, omdat ze hun militaire voor-
sprong bij te lang wachten wellicht zouden kwijt-

raken. Er was als het ware sprake van twee oorlogen: een kleine tegen Servië en een grote tegen Rusland en Frankrijk. De generaals deden daarbij net alsof de lokale oorlog tegen Servië zodanig uit de hand was gelopen dat een wereldoorlog niet meer was te voorkomen. De lokale oorlog van Oostenrijk-Hongarije tegen Servië werd echter zelfs afgeblazen voor de grote oorlog tegen Rusland en Frankrijk.

De Duitse keizer Wilhelm II die aanvankelijk de strijd steunde – omdat zijn vriend aartshertog Frans Ferdinand was vermoord – was niet in staat het uit de hand lopende conflict te keren.

Volgens Fromkin hing de oorlog dus al lang 'in de lucht'.

Op de Balkan was de situatie gespannen omdat Servië steeds meer macht kreeg, hergeen een doorn in het oog was van Oostenrijk-Hongarije. De reden dat de oorlog in augustus 1914 uitbrak, was dat er toen een duidelijke aanleiding was. Toen de oorlog eenmaal een feit was leek iedereen opgelucht omdat er een einde was gekomen aan de al jaren geprikkelde stemming in Europa.

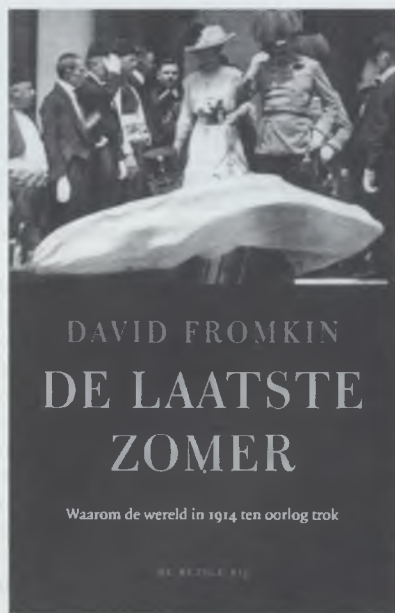
Het boek bestaat uit een groot aantal korte hoofdstukken. Dat leest prettig en houdt de spanning erin. Daarnaast zijn er veel boeiende sfeerbeschrijvingen opgenomen. Het was de bedoeling van de auteur

om *De laatste zomer* als een soort detective te presenteren, maar dat is, onder andere door de gedetailleerde gegevens over diplomatiek overleg, niet echt gelukt. Ook is jammer dat Fromkin af en toe in herhalingen vervalt.

Midden in het boek is een aantal foto's opgenomen. Het kaartenwerk laat te wensen over: er is bijvoorbeeld maar één kaartje van de Europese situatie in 1914 te vinden.

Al met al is het een zeer lezenswaardig boek dat een bondig overzicht van 'De Groote Oorlog' geeft en de gebeurtenissen vanuit een recente invalshoek benadert. (Zie ook Boeken, bladzijde 65.)

David Fromkin, *De laatste zomer, Waarom de wereld in 1914 ten oorlog trok.* (De Bezige Bij: Amsterdam 2004), 397 blz., prijs € 24,90.

Loopgravenoorlog is een serie losse verhalen in zwart-wit uitgevoerd, maar tijdens het lezen en kijken kleuren de bladzijden rood van het bloed, de lucht wordt geelgroen van het gas en de stank van ontbindende liken en het angst-zweet van de soldaten walmt je tegemoet. Wie Tardi leest stapt rechtstreeks de Eerste Wereldoorlog binnen. (Zie ook bladzijde 25 hierna)

J. Tardi, *Loopgravenoorlog* (Casterman 1993).